بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތް

- **ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:** 2025/HC-B12/12,13,14
- **އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް:**
  1. ސަޙުބާން ފަހުމީ / މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، މާލެ
  2. ޝަޒްބާން ފަހުމީ / ސ. ފޭދޫ، ބޯންތި
  3. އަލްހާން ފަހުމީ / މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، މާލެ
- **އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް:** ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް
- **މައްސަލައިގެ ބާވަތް:** ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު ޙުޒައިފާ މުޙައްމަދު

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް

ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްމާނިޙު ޙުސައިން

ނިމުން ތާރީޚް:
14 ޛުލްޤަޢިދާ 1446
12 މޭ 2025

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް:
30 ޝަޢްބާން 1446
28 ފެބްރުއަރީ 2025

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ:

- **ނަންބަރު:** 145-B6/SHN/(629-641-2023)/2025/02
- **ނިންމި ތަން:** ކްރިމިނަލް ކޯޓު
- **މާއްދާ:** ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމި ނިންމުން
- **ހުށަހެޅުން ތާރީޚް:** 12 ނޮވެންބަރު 2024
- **ނިމުން ތާރީޚް:** 18 މާރިޗު 2025

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

1. ޝަރުބާން ފަހުމީ / މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، މާލެ
2. ޝަފީޤާން ފަހުމީ / ސ. ފޭދޫ، ބޯނިމާ
3. އަލްހާން ފަހުމީ / މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، މާލެ

ޙާޟިރުވި ވަކީލުން:

ޙަމީ ސަޢީދު / ވެލިދޫގެ، ސ. ފޭދޫ
ޢާއިޝަތު ޢާޒިމާ ޝަކޫރު / މ. އާސްމާނާ، މާލެ

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ޙާޟިރުވި ވަކީލުން:

ސީނިއަރ ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ މަރްޔަމް ޝަހުމާ
ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ހައްވާ ނާހީ
ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ސުލްޠާނާ އާދަމް

ޖިނާއީ – ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމި ނިންމުން – ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 117 ވަނަ މާއްދާ – ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) 2 ވަނަ ނަންބަރު – ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުތަފްސީރުކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 60 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުތަފްސީރުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 71 ވަނަ މާއްދާ - ޝަރީޢަތުގައި މައުސޫލިއްޔަތުން ބުރިވުމާ ނުލައި އެއްގޮތް ގޮތެއް ނިންމާން ދިފާޢު - ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަން ފާރުން ދިފާޢު ކަމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދިފާޢު ހުށަހެޅުން – ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ މަރުޙަލާގައި ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކާއި މިންވަރަށް ގޮތް – ޤާނޫނީ ޝަރުޠުތަކާ މުވާފަޤަށް ޖިނާއީ ދައުވާކުރުން

ފަނޑިޔާރު ޙުޒައިފާ މުޙައްމަދުގެ ރައުޔު

މައްސަލައިގެ ޚުލާޞާ

1. މިއީ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B6/SHN/(629-641-2023)/2025/02 (18 މާރިޗު 2025) "ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން" އަކީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާއި ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމަށް ބުނެ އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި މާލެ، މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، ސައުބާން ފަހުމީއާއި،[1] ސ. ފޭދޫ، ބޮންޑިމި، ޝަޢްބާން ފަހުމީއާއި،[2] މާލެ، މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، އަލްފާން ފަހުމީ[3] (މީގެ ފަހުން "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތައް")ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުއްވުމުން ބެލެވޭ ޤަޟިއްޔާއެކެވެ.

2. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ (މީގެ ފަހުން "ދައުލަތް" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދޭ ފަރާތް" ނުވަތަ "ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް") ކަމުގައެވެ.

3. އެގޮތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2025/HC-B12/12 ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަކީ މާލެ، މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، ސައުބާން ފަހުމީއެވެ.

4. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2025/HC-B12/13 ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަކީ ސ. ފޭދޫ، ބޮންޑިމި، ޝަޢްބާން ފަހުމީއެވެ. އަދި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2025/HC-B12/14 ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަކީ މާލެ، މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، އަލްފާން ފަހުމީއެވެ.

5. މި ޤަޟިއްޔާތަކުގައި އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ ނިންމުން އެއް ކަމަށްވުމާއި އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ ނުކުތާތައް އެއް ނުކުތާއަކާ ގުޅިފައިވާ ކަމަށްވާތީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް

---

[1] ދރއ ނަންބަރު A132912.

[2] ދރއ ނަންބަރު A269039.

[3] ދރއ ނަންބަރު A044813.

ކޯޓުގެ އަޙްމަދު ޝިޔާމް އަދި އިތުރު ފަރާތްތަކެއް ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް[4] ޤަޟިއްޔާގައި މިފަދަ މައްސަލަތައް ހިނގާނެގޮތް ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާ އުސޫލަކާއި[5] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ 'މައްސަލަތަކާ ގުޅުންހުރި މައްސަލަތައް އެއްކޮށް ބެލުމާބެހޭ އުސޫލު'[6] އަދި ދިރާސާކުރުމުން މި މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ހުރި ގުޅުންހުރި ދައުވާތަކުގެ އެއް ބޭނުމެއްގައި މި 3 (ތިނެއް) ޤަޟިއްޔާ އެކުއެކީގައި ކަމަށް "ޝަރީޢަތްނިމުނުގޮތް" އެއް ރިޕޯޓުގެ ގޮތުގައި ލިޔުން ބޭނުންތެރިކަމާ ގުޅިގެން ފުރިހަމަ ގޮތެއްގައި ލިޔެފައިވާނެވެ.

މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާގޮތް

6. ދައުލަތުން، ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ ޤާނޫނު)[7] ގެ 212 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި 3 ވަނަ ނަންބަރާ ގުޅިގެން، 210 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ޖެހުމުގެ 3 ދައުވާއަކާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ ޤާނޫނުގެ 212 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި 3 ވަނަ ނަންބަރާ ގުޅިގެން، 210 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ޖެހުމުގެ 13 (ތޭރަ) ދައުވާ އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް 23 ނޮވެމްބަރު 2023 ގައި ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި އުފުލާފައިވެއެވެ.

7. މި ދައުވާތައް ބަލަމުންދިޔަ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 629,630,631,632,633,634,635,636,637,638,639,640,641/Cr-C/2023 ޤަޟިއްޔާއިންނެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގެ އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތުން ޝަރީޢަތުގެ

---

[4] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2018/SC-A/31 ފަތުވާ.

[5] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2018/SC-A/31 ފަތުވާގެ 13 ވަނަ ނުކުތާގައި.

[6] ފަނޑިޔާރުންގެ އާންމުމަޖިލީހުގެ ނަންބަރު: FAM/2021/02 (27 ޖަނަވަރީ 2021) ގައި ފާސްކުރައްވާފައިވާ އުސޫލު.

[7] މީގެފަހުން "ޖިނާއީ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބުނެފައި.

ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. މި ހުށަހެޅުމުގައިވަނީ ޝަރީޢަތުގައި މައްސޫލިއްޔަތުން ބެލުމަކާނުލައި އެއާމެދު ގޮތެއް ނިންމާނެ ދިފާޢެއް، ނުވަތަ އިޢުތިރާޟެއް، ނުވަތަ ހުށަހެޅުމެއްގެ ގޮތުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[8] 117 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމަކާއި، ދަޢުވާކުރުމަށް ހުރަހަކަށްވެދާނެ ދިފާޢުގެ ގޮތުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (2)ގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމަކާއި، ދަޢުވާ އުފުލުމުގައި ހުރި އުނިކަމެއްގެ ގޮތުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (1) ގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެކެވެ.[9]

8. އެގޮތުން ފުރަތަމަ ހުށަހެޅުމުގެ ތަފްސީލުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ މައްސަލައިގައި ތުހުމަތު އުފުލިފައިވަނީ ޤާނޫނީ ޝަޚްޞެއްކަމަށްވާ ކުންފުންޏެއްގެ މައްޗަށް ކަމަށާއި، ކުންފުނިން ހިންގާފައިވާ ޢަމަލަކަށް ހިއްސާދާރުންނާއި މުވައްޒަފުން ޖަވާބުދާރީވާންޖެހޭ ޤާނޫނީ ޝަޚްޞުގެ ފަރުދާ (ކޯޕަރޭޓް ވެއިލް) ނަގައިގެން ކަމަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކޯޕަރޭޓް ވެއިލް ނަގާފައިނުވާކަމަށާއި، ކޯޕަރޭޓް ވެއިލް ނެގުމާބެހޭ އެއްވެސް ވާހަކައެއްވެސް ދަޢުވާގައި ބަޔާންކޮށްފައިނުވާކަމަށެވެ. ދެވަނަ ހުށަހެޅުމުގެ ތަފްސީލުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ޖިނާއީ ޤާނޫނީ އޮނިގަނޑުގެ ތެރޭގައި، ކުންފުނިތަކުން ހިންގާ ޖިނާއީ ޢަމަލުތަކަށް [illegible] އުސޫލުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދަޢުވާއިރު، މި ދަޢުވާގައި ކުންފުނީގެ މައްޗަށް ނުކޮށް ފަރުދީ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާކަމަށެވެ. ތިންވަނަ ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ މިންވަރަށް ހެއްކާއި ދަލީލު ހުށަހަޅާފައިނުވާކަމަށެވެ.

9. މި ހުށަހެޅުންތަކާގުޅިގެން ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B6/SHN/(629-641-2023)/2025/02 ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުމަށް އިސްތިއުނާފުކުރައްވާފައިވެއެވެ.

---

[8] ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު). މިފަހުން ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު ކަމަށް ބުނެވޭނެ.

[9] 12 ނޮވެންބަރު 2024 ގައި [illegible] ކްރިމިނަލް ކޯޓުން [illegible] ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ [illegible] ހުށަހަޅާ ގޮތް.

"ދެންފަހެ، އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުކުމުން، މާލެ މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، އަތޮޅުން ފުރުމީ އާއި ސ. ފޭދޫ، ބޮންމީ، ސަލްބާން ފުރުމީ އަދި މާލެ، މ. ފިނިވާގެ 2 ނަންބަރުބައި، ސަޢުދާން ފުރުމީގެ މައްޗަށް ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ޤާނޫނުގެ ކުށުގެ ދައުވާތަކުގައި ދައުވާލިބޭ ފަރާތްތަކުން ހުކުމްކުރުމުގައި ބަލައި ނުކުތުމަށް ނިންމާ، ސަރީޢަތްކުރުމާބެހޭ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ސަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުކުމްކުރުމަށްޓަކައި ގޮތް ނިންމީމެވެ."

10. މި ނިންމުމަށް ވާސިލުވި ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

10.1 ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 60 ވަނަ ބާބުގައި ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަންވާނެ ދިފާޢުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، އެ ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދިފާޢެއް ދައުވާލިބޭ ފަރާތްތަކުން ހުކުމްކުރުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިނުވާކަން.

10.2 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 117 ވަނަ މާއްދާއާއި 120 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، އެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ހުކުމަކާ ދިފާޢު ވަކާލާތު ހުށަހެޅިފައިވާ ދައުވާ މައުޟޫޢީގޮތުން ބެލުމަކާނުލައި ގޮތެއް ނިންމާފައި ދިފާޢަކަށްކަން.

10.3 ދިފާޢުގެ ހުކުމްކުރުމުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 117 ވަނަ މާއްދާއާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރާ ހަވާލާދީ ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމީ ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 60 ވަނަ ބާބުގައި ހިމެނޭކަމެއް ނޫންކަން.

10.4 ހުކުމާގައިވާ ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަންވާނެ ބަޔާންކުރާކަމަށް ހުކުމްކުރުމަކީ މައްސަލައިގެ ހާލަތަށްބަލާ، މައުޟޫޢީގޮތުން މައްސަލަ ބެލުމަކާ ނުލައި އެއްގޮތަކަށް ގޮތެއް ކަނޑައެޅޭނެ ކަމެއް ނޫންކަން.

10.5 ދައުލަތުން ހުކުމްކުރި ވަޒަންކޮށް އެކަމާބެހޭ ގޮތުން ނިންމުމަކީ މި މަރުޙަލާގައި ކުރަންޖެހޭކަމެއްކަމަށް ނުވާތީ ފުރަތަމަ އަދި ދެވަނަ ހުކުމްކުރުން ބަލައިނުގަތުމަށް.

10.6 ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދެވޭ މިންވަރަށް ހުރި ގަރީނާ ހުށަހަޅާފައި ނުވާކަމަށް ބުނާ ހުށަހެޅުމަކީވެސް މައްސަލަ މައްޗޭ ގޮތެއް ނިންމޭނެ ކަމެއް ނޫންކަން.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

11. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B6/SHN/(629-641-2023)/2025/02 (18 މާރިޗު 2025) "ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން" ނުކުތައިވަނީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށްކަމަށް ބުނެ އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް 3 (ތިނެއް) ނުކުތާ ހުށަހަޅައި، އެ ނުކުތާތައް ތަފްސީލުކޮށްދީފައެވެ. މިގޮތުން އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ އަންނަނިވި ނުކުތާތަކެވެ.

11.1 މައުޟޫޢީ ގޮތުން ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ހުރަސްއެޅޭ ދިފާޢީ ހަމައެކަނި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 60 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ދިފާޢުވުމުގެ ޙައްޤެއް ކަމުގައި ބަލައި، ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތްތަކުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގައި ހުށަހެޅުންތައް ބަލައި ނުގަތުމަށް ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B6/SHN/(629-641-2023)/2025/02 ނިންމުމުގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާ އާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމަށާއި،

11.2 ކޯޓުގެ އަމަލާގުޅޭ ޒިންމާ ކަނޑައެޅުން އުފުލަންޖެހޭ ބާރަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، ދަޢުވާގައި ހިމެނޭ 13 މުޢާމަލާތަކީ ބައިނޭންސް ކްރިޕްޓޯ އެކްސްޗޭންޖް ޕްރައިވެޓް ވޮލެޓުން ކޮއިންބޭސް މުޢާމަލާތްކޮށްފައިވާއިރު، ބައިނޭންސް ކްރިޕްޓޯ އެކްސްޗޭންޖް ޕްރައިވެޓް ޑިޖިޓަލް ދަޢުވާ އުފުލުއްވައިދީ އާއި އަމަލުކުރުމުގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަނޑުފުށުގެ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ ބަޔާންކުރާ ފަދަ ވެސް ޤާނޫނު ޝަރުޢީބަޔާންކުރެވިފައި، އެޤާނޫނުގެ 74 ވަނަ މާއްދާގައި

ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން ކުންފުނީގެ ޤަރުޟާ ނެގުމުގެ ކުރިއަށް ނުވަތަ އެމާއްދާގައި ބަޔާންކުރާފަދަ އެއްވެސް ކަމެއް ދަޢުވާގެ ސިޓީގައި އަދި އެދޭ ގޮތުގައި ހިމެނުމުން، ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތްތަކުގެ މައްޗަށް މި ދަޢުވާ އުފުލާފައިވާކަމަށާއި،

11.3. އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށް ހެކި ނުހުރުމާއި، ޝަރީޢަތް ކޯޓުން ގެންގުޅެން ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތުމަކީ މައްސަލަ ކުރިއަށް ނުގެންދެވޭނެ ސަބަބެއްކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/42,43 **(ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އާއިޝަތު އާޒިމާ ޝަކޫރު)** ޤަޟިއްޔާއަށް ބެލުމުން އެނގެން އޮންނަނީ، މި މައްސަލާގައި ދަޢުވާލިބި ފަރާތްތަކުގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކުރުމުގައި ދެންނެވިފައިވާ އެކަށީގެންވާ ހެކިހުރިކަމުގައިވިޔަސް، އަދި ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ގެންދަންޖެހޭ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ދައުލަތުން ދައްކާފައިވާނަމަ، ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުގެ ކުރިއަށް ދަޢުވާކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ނިންމާފައިވާކަމެވެ.

12. ފުރަތަމަ ނުކުތާ އަދި ދެވަނަ ނުކުތާގެ ބަހުސްތަކުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކޮށްފައެވެ.

12.1. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ދަޢުވާކުރުމުން ހުށަހަޅަންފަށާ ދިފާޢުގެ ގޮތުގައި ހަމައެކަނި ހުށަހެޅޭނީ ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ 60 ވަނަ ދުވަހުގައި ބައްދަލުވުމާ ދިފާޢުއަށް ކަމަށް [illegible] [illegible] ނިސްބަތްކޮށްފައިވީނަމަވެސް، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ހުށަހެޅޭ ހަމައެކަނި ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ބައްދަލުވުމުގައި ދިފާޢު ނޫންކަމެވެ. ދަޢުވާކުރުމުން ހުށަހަޅަން ފެށުން ދިފާޢުގެ ކަމަށް ޝަރީޢަތުގައި ބައްދަލުވުމެއްގައި ދިފާޢެއްވެސް ހުށަހެޅިދާނެކަމާއި، އެ ދިފާޢެއްގެ ނަތީޖާއަކީ ދަޢުވާ ކުރުމަށް ހުށަހަޅަންފަށާކަމެވެ. ވީމާ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/SC-A/23 **[illegible] [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]** ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުން ބަލާއިރު، ޝަރީޢަތުގެ

ސާފުކޮށް ވަނީ ކަމެއް ކުރުވިދާނެކަމަށް އޮންނައޮޅުމަން ބަދަލެއް ނުގެނެވޭނެކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން، ހުރަހަގާހައިވާ ހުރަހަރުވަޔި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 60 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ދިރާސާތު ބޭނުންކަމަށް ކަނޑައަޅައި އެ ދިފާޢުކުރުމަށް ބަލައިގަތުމަކަށް ހިންގާފައިވާ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ކަމަށެވެ.

12.2. މައްސަލައިގައި ކުންފުނީގެ މައްޗަށް ދަޢުވާ އުފުލާފައިނުވާކަމާއި، ހަބްޕީޑުގައި ޕަރޗޭސް ފައިލް ރިވިއުކޮށްފައިވާކަމަށެވެ. މި މައްސަލައިގައި އެންމެންގެ މައްޗަށް ހަމައެކަނި ދަޢުވާ ކޮށްފައިވާއިރު، މައްސަލައިގައި ދަޢުވާލިބޭ ޝަޚްޞާން ފަރުދީ އަދި ކުންފުނީގެ ހިއްސާދާރުންގެ ނަންތަކެވެ.

12.3. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70 ވަނަ ބާބުގައި ކުންފުންޏަކުން ކުރާ ބަދަލަކާ ގުޅިގެން ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތު އުފުލަންޖެހޭނީ ކުންފުނިންނަކަން އެނގޭކަމަށެވެ. ކުންފުނީގެ ޑިރެކްޓަރުންނަށް ނުވަތަ ހިއްސާދާރުންނަށް ޖަވާބުދާރީވާން ޖެހޭނީ ކުންފުނީގެ ފަރުދާ ނެގުމަކުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުނިތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ[10] 15 ވަނަ މާއްދާއިން 74 ވަނަ މާއްދާއަށް ބެލުމުން އެނގޭކަމަށެވެ. އަދި ފުރިހަމަވާގޮތުން ޒިންމާކުރުވޭނީ އެ ޤާނޫނުގެ 74 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ފަދައިން ކޯޓެއްގެ އަމުރެއްގެ ދަށުން ކުންފުނީގެ ފަރުދާ ނެގުމަށްފަހުގައި ކަމަށެވެ.

12.4. މި މައްސަލައިގައި ކޮށްފައިވާ ދަޢުވާތަކަށް ބަލާއިރު މަކަރާ ހީލަތުން ކުންފުނި ބޭނުންކޮށްގެން އެއްވެސް ކަމެއް ކޮށްފައިވާ ކަމުގެ ދަލީލެއް ކޮށްފައިނުވާކަމަށެވެ.

12.5. މި މައްސަލަ އުފެދިފައިވާ ކުންފުނީގެއުކު ހަރަކާތާ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން މަދަނީ މުޢާމަލާތެއްގެ ތެރެއިން ކަމަށާއި، މި މައްސަލައަކީ މަދަނީ މައްސަލައެއްކަން ވީ، ހައްލު ކޯޓުތަކަށް ދާންޖެހޭނީ އެއްބަސްވުމުގައިވާ ގޮތުގެމަތިންކަމަށެވެ.

---

[10] ޤާނޫނު ނަންބަރު 10/96 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުންފުނިތަކާބެހޭ ޤާނޫނު). މިޔަށްފަހު "ކުންފުނިތަކާބެހޭ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބުނެވިފައި.

13. ތިންވަނަ ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

13.1 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/42,43 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އާއިޝަތު އާޒިމާ ޝަކޫރު** ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ދައުވާ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ހުރަސްއެޅޭ އަދި މައުޟޫޢީ ގޮތުން މައްސަލަ ބަލައި ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމުގައި ހުރަހަކަށްވެދާނެ އަދި ޝަރީޢަތުން ރިޢާޔަތްކުރެވިދާނެ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި، އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ހެކި ނުލިބުމާއި، ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ގެންދާން ފެށުނީ ސަބަބެއް ނެތިން ފަދަ ސަބަބުތަކަށް ފާހަގަކޮށްފައިވާކަމަށެވެ.

13.2 މި މައްސަލައިގައި އެންމެންގެ މައްޗަށް އެއްހަމައަކަށް ދައުވާ ކޮށްފައިވީނަމަވެސް އެންމެންގެ ޙާލަތު ތަފާތު ކަމަށާއި، އެގޮތުން، ޝަރީކުން ފަރުދީ އަދި ހިއްސާދާރުއްކަމަކަށްވީނަމަވެސް ކުށްކުރީގެ އެއްވެސް މަސައްކަތެއްގައި ޖަމާޢަތުން ބައިވެރިވެފައިވާކަމަށާއި، ޝަރީކުން ފަރުދިއަކާ ކުށްކުރީގެ ހިއްސާދާރުއްވެސް އަދި ކުށްކުރީގެ އެއްވެސް މަސައްކަތެއް ކުރާދިޔައް ނުނުކަމަށެވެ. ވީމާ، ދައުވާ ފުރިހަމަކޮށްފައިވާ ގޮތްބަލާއިރުވެސް ދައުވާ ކުރިއަށް ގެންދާން އެއްވެސް ހަމައެއް ނެތްކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން އެދޭގޮތް

14. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން އެދިފައިވަނީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B6/SHN/(629-641-2023)/2025/02 ނިންމުމުގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅައި ބާތިލުކުރައްވައި ނިންމުން ބާތިލުކޮށްދިނުމަށާއި، ދައުލަތުން ފަރާތްތަކުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ ހުށަހެޅުންތަކުގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާފަދަ މައުލޫމާތު ގޮތުން ދައުވާ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ހުރަހަކަށްވެދާނެ ކަމަށް ޤާނޫނުތަކުގައި ބަޔާންވެގެންވާ ދިފާޢުތަކެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅައި،

ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 629-641/Cr-C/2023 ޤަޟިއްޔާގައި ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތްތަކުގެ މައްޗަށް ހުށަހަޅާފައިވާ 13 (ތޭރަ) ދަޢުވާ ޤާނޫނީ ގޮތުން ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ގޮތެއް ނެތް ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ދަޢުވާ ފޯރު ބާޠިލުކޮށް، މި މައްސަލަ ނިންމައިދިނުމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ޖަވާބު

15. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގެ ޖަވާބުގެ ގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އިޢުތިރާޟީ ނުކުތާއެއް ހުށަހަޅާފައެވެ. އެގޮތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ؛

15.1. ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކާގުޅޭ ނިޔާ ނިންމުންތައް އިސްތިއުނާފުކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/85 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝާކިރު** ޤަޟިއްޔާގެ 20 ވަނަ ނުކުތާގައި މި މަޙްކަމާގައި ނިންމާ ނިންމުންތައް އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 198 ވަނަ މާއްދާއިން ތަންދިނީ، މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ ތެރެއިން އިތުރަށް އަ ކަންކަމާދޭތެރޭ ވާހަކަ ދައްކައި ގޮތް ނިންމުމުގެ ފުރުސަތު ނެތް ނިންމުންތަކަށް ކަމަށެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ މަރުޙަލާގައި، ޝަރީޢަތުގައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންކަމާމެދު ދަށުކޯޓުންވެސް އަދި އިސްތިއުނާފީ މަރުޙަލާއިންވެސް ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގެ ނަތީޖާއަކީ، ޤާނޫނުން ލާޒިމުކުރާ ކުރު މުއްދަތުތަކުގެ ތެރޭގައި އެކަށީގެންވާ ބަދަލެއް ދިފާޢުގެ ނުކުތާތަކުގެ މައްސަލައިގެ ޝަރުޢީ ފަދަ ވާޤިޢާތަކާ ސާބިތުކުރުމަށް ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގެ ދަށުގައި ކަމަށް ނިންމައި، ޝަރީޢަތް ހުކުމްކުރުމަށް، ޝަރީޢަތުގެ ހުށަހެޅުންތަކުގެ ތެރެއިން، ދެފަރާތުގެ ދަލީލު ފޯރުކޮށްދޭ ގޮތުން ޒާތީ ތަފާތު ކަނޑައެޅުމުގައި ގޮތް ނިންމުމާބެހޭ ނިސްބަތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/75 (**އިސްމާޢީލް އިޒާމް މުޙައްމަދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް**) ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށެވެ.

15.2. މި މައްސަލައިގައި އޮތް މައިގަނޑު ބަހުސަކީ ހެކި ޤަރީނާ ވަޒަންކޮށްގެން ބުނެވީ ގޮތެއް ނިންމާފަށް ބަހުސެއް ނޫންކަމަށާއި، އެ ސަބަބަކަށްޓަކައި ދަތުރުކުރުން އެ ޤާނޫނީ ނުކުތާތަކާމެދު މި މަރުޙަލާގައި ގޮތް ނިންމާފައިނުވާކަމަށެވެ.

15.3. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 198 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ނިންމާ ނިންމުންތަކަށް އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤަކީ އެ މަރުޙަލާގައި ފައިސަލުވީއްޔާ އޮތް ގޮތަށް ނިންމާ ނިންމުންތަކަށް އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އޮތަރަށްދެއްކުމަށް ދޫކުރާކަމަށެވެ. މި މައްސަލައިގައި ބަހުސްކުރެވުނީ އެފަދަ ނިންމުމެއް ކަމުގައިނުވާތީ، މި މައްސަލައަކީ ހައިކޯޓުން ގޮތެއް ނިންމަންޖެހޭ ފަދަ މައްސަލައެއް ނޫންކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށް އެދޭކަމަށެވެ.

16. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގެ ޙަވާލާގައި ދައުލަތުން އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

16.1. އާންމު އުސޫލަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ދަޢުވާ ކުރުމަށް ހުށަހަޅަން ވާނީ ދިފާޢަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 60 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ދިފާޢުވެރިޔާ ކަމަށާއި، އެހެންނަމަވެސް ޤާނޫނީ އެކަން ދިފާޢުވުމަށް ނުކުމަން ހުށަހެޅުއްވަން ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023/HC-B12/2 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒް** ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމަށާއި، އެ ޤަޟިއްޔާ ނިމުނުފަހުން ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނަންބަރު 2020/HC-A/183 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އިބްރާހީމް ޝާހިދު** ޤަޟިއްޔާގެ 23 ވަނަ ނުކުތާގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދިފާޢަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 60 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދިފާޢަށް ވަންޖެހޭ ކަމަށް ދޫކުރާކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމަށެވެ.

16.2. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ "ޤާނޫނުއްގައި ބަޔާންވެގެންވާ ދިފާޢު" ހަމައެކަނި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 60 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ދިފާޢުތަކަށް މަޙްދޫދުނުކުރެވޭނެކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނާ ބުނުމަކީ އެއްބަސްވާކަމަށެވެ.

16.3 ދަށުކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ހުށަހަޅާފައިވާ ދިފާޢުގެ ގޮތެއް ކަނޑައަޅާފައިނުވާކަމަށް، ދަށުކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވަނީ އެ ހުކުމުގެ މައްސަލައިގެ ހުރި ވަޒަންކޮށް، ދުސްތޫރީ ގޮތުން މައްސަލަ ބެލުމާ ނުލައި އާދައިގެ ގޮތް ކަނޑައެޅުން ނުހުންނަކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުމުގެ 3 ވަނަ ނުކުތާއިން އެދޭކަމަށެވެ.

16.4 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 71 ވަނަ މާއްދާގެ އަލިގައި ބަލާއިރު، މި ހުކުމްކުރުމަކީ ދުސްތޫރީގޮތުން ބާތިލު ނުލައި ގޮތް ނިންމުމާއި ދިފާޢުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އެދޭކަމަށެވެ.

17. އިސްތިއުނާފީ ދެވަނަ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ މި ނުކުތާއަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު)ގެ 43 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާފަދަ ހާލަތެއް ބަޔާންކޮށްދީފައިނުވާ ނުކުތާއެއްކަމުގައި، އިޖުރާއީ އިޖުރާއަތުގައި ފަރަގުކޮށްފައިވާ ކަންކަން މި ނުކުތާގައިވެސް ފަރަގުކުރާކަމަށެވެ.

18. ތިންވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގެ ޖަވާބުގައި ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، އިސްތިއުނާފުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާއަކީ މި މުރާފަޢާގައި އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުމެއް ދުރުކަން **ޕްރޮސީޖަރަލް ޖަސްޓިސްގެ އޯޕިސް ވ. ޕާއިސަމް އާރިޔާ ސަބްޕޯނާ** ގަވާއިދުގެ 19 ވަނަ ނުކުތާއިން އެދިގެން އަންނަކަމަށްވާއިރު، ވީމާ މި ނުކުތާއަކީ ހައިކޯޓުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ނުކުތާއެއް ނޫންކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު ޢަރުޟުވާ ފަރާތުން އެދޭގޮތް

19. އިސްތިއުނާފު ޢަރުޟުވާ ފަރާތުން އެދިފައިވަނީ އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ބާތިލުކޮށްދެއްވުމަށް ޤާނޫނީ ނުވަތަ ޝަރުޢީ ސަބަބެއް ނެތުމަށް؛ އަދި

20. ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމް ނިންމާ ނިންމުންތަކުގެ ތަފްސީލު ފާހަގަކުރަންޖެހޭ ބައިތަކުގެ ތެރެއަށް ނިންމުންތަކާއި، ނުވަތަ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ހުށަހަޅައިގެން ބަލައިގަތުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމާ ގޮތަށް ދަށު

ކޯޓުން ނިންމާ ނިންމުންތައް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 198 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން އިސްތިއުނާފު ނުކުރެވޭނެކަމަށް؛ އަދި

21. މަދަނީ މިންގަނޑުން މައްސަލައެއް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމާ ނިންމުމެއް އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 198 ވަނަ މާއްދާއިން ތަން ނުދޭކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވައިފައެވެ.

22. މި މައްސަލައިގެ ނިސްބަތުން ބަލާއިރު ދައުލަތުގެ ޖަވާބުގައިވެސް ފާހަގަކޮށް ޖަދަލުކޮށްފައިވަނީ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އިޖުރާއީ އިޢުތިރާޟުގައިވެސް ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަންކަމަށްވާތީއާއި، މައްސަލައިގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ބަހުސަށް ބަލައި މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާތަކާ ގުޅިގެން ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހެއެވެ.

ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް

ދައުލަތުން ހުށަހެޅި އިޖުރާއީ އިޢުތިރާޟާއި ގުޅޭ

23. ދައުލަތުން މި މައްސަލައިގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ފާހަގަކުރި އިޢުތިރާޟަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/85 (**ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މިޞްބާހު ބާޝިރް**) ޤަޟިއްޔާއާއި އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/75 (**އިސްމާޢީލް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް**) ޤަޟިއްޔާއާ ހަވާލާދީ، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ނިންމާ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރެވޭނީ ފައިނަލްޖީ އޮޑަރަކަށް ބެލެވޭ ފުރުސަތު އޮތް ނިންމުންތަކާއި އެ ނޫން ނިންމުންތަކާ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މި މައްސަލައިގައި ހައިކޯޓުން ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހޭކަމަށް މައްސަލައެއް ނޫންކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވުމަށް ހުށަހަޅާފައެވެ.[11]

---

[11] މި މައްސަލައިގައި ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ޖަވާބު ލިޔުމުގެ 2.1 – 2.8 ވަނަ ނުކުތާ.

24. ދަށުކޯޓުން ނިންމާ ނިންމުންތަކުގެ ތެރެއިން ފަނޑިޔާރުގެ އިޚްތިޔާރު ބޭނުންކޮށް ނިންމާ ނިންމުންތަކަށް އިސްތިއުނާފީ ކޯޓަކުން ވަންނަންޖެހޭނީ ބާރަލާ ހުކުމާއި،[12] ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 198 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އިން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކާ ގުޅިގެން ނިންމާ ނިންމުންތައް އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅޭނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، މި މައްސަލައިގައި ހުށަހަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ އަލީގައި، މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފީ މައްސޫލުއަށް ޖަވާބުދާރީވާކަމުގައި ދެކެމެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކާ ގުޅޭ

25. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ އިސްތިއުނާފުގެ އަލީގައި، ޝަރީޢަތުން ގޮތެއް ނިންމަންޖެހޭނީ،

25.1. މަޖުބޫރީ ގޮތުން ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ހުރަސްއެޅޭ ދިފާޢަކީ ހަމައެކަނި ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 60 ވަނަ ބާބުގައި ބަޔާންކުރާ ދިފާޢުތައް އެކަނި ކަމުގައި ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވޭތޯއާއި، މިފަދައިން ކަނޑައަޅާފައިވާނަމަ، އެއީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްތޯއާއި،

25.2. ދަޢުވާ އުފުލުމުގައި އުނިކަމެއްވާކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ބުނާ ބުނުމުގެ މައްޗަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމި ނިންމުމުގައި ގޯސްކޮށްފައިވޭތޯއާއި،

25.3. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ މައްޗަށް ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ގެންދަންޖެހޭ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ދެއްކިފައިނުވާތީއާއި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނީ އަދި ޝަރުޢީ އުސޫލާ ޚިލާފަށްކަމެވެ.

---

[12] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/51 (ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. [illegible]) ޤަޟިއްޔާގެ 15 ވަނަ ނުކުތާ.

26. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކުގެ ގޮތުގައި 3 (ތިނެއް) ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހަޅައިފައެވެ. އެއީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 117 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމަކާއި، 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ (2) ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމަކާއި އަދި 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެކެވެ.

27. ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކުގައި ޙަވާލާދީފައިވާ ޤާނޫނީ ނައްސުތަކުގެ ތަފްސީލަށް ބަލާއިރު، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 117 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރަނީ، ޝަރީޢަތުގައި މައުޟޫޢީގޮތުން ބެލުމަކާ ނުލައި އެއާމެދު ގޮތެއް ނިންމޭނެ ދިފާޢެއް، ނުވަތަ އިޢުތިރާޟެއް، ނުވަތަ ހުށަހެޅުމެއް، މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ފަރާތަކަށް ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން ހުށަހެޅިދާނެކަމަށެވެ. މީގެ އިތުރުން ހުށަހެޅުންތައް ބިނާކޮށްފައިވަނީ، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ (1) އާއި (2) ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ދަޢުވާ އުފުލުމުގައި އުނިކަމެއްވާކަމާއި، އަދި ދަޢުވާކުރުމަށް ހުރަހަކަށްވެގެން ދިފާޢެއް އޮތްކަމުގެ މައްޗަށެވެ.

28. މި 3 (ތިނެއް) ހުށަހެޅުންތައް ބިނާކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ކަންކަމުގެ މައްޗަށެވެ.

28.1 ކަންފުނީގެ ކޮޕީރައިޓް ފަރުދާ (ފޮއިލް) ނުނަގާ ކަންފުނީގެ ހިއްސާދާރުންގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކޮށްފައިވުމާއި،

28.2 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ ޤާނޫނީ އޮނިގަނޑުގެ ތެރޭގައި، ކަންފުނިތަކުން ހިންގާ ޖިނާއީ ޢަމަލުތަކަށް ޖަވާބުދާރީވާ އުސޫލުތަކަށް، މި ދަޢުވާތަކުގައި ކަންފުނީގެ މައްޗަށް ނޫނީ ފަރުދީ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވުމާއި،

28.3 ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ޤާނޫނީ ބިންގާއެއް ނެތުމެވެ.

29. ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމުގެ ގޮތުގައި ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން އުފައްދާފައިވާ ބަހުސަކީ، ކަންފުނީގެ ކޮޕީރައިޓް ފޮއިލް ނުނަގާ ކަންފުނީގެ ހިއްސާދާރުންގެ

މައްޗަށް ދަޢުވާކުރެވޭނީ އަދި ކުންފުނީގެ ނަމުގައި ކޮށްފައިވާ މުޢާމަލާތަކާ ގުޅިގެން ކުންފުނީގެ ބިލް ސާވަރުން/މުވައްޒަފުން ފަރުދީ ގޮތުން ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތު އުފުލަންޖެހޭނެކަމަށެވެ.

30. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/75 **އިސްމާޢީލް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް** (މީގެ ފަހުން "**އިސްމާޢީލް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު** ދަ ސްޓޭޓާ" ކަމަށް ބުނެފައި) ދަ ސްޓޭޓާއި، އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/85 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މިރުޝާދު ސާޖިދް** (މީގެ ފަހުން "**މިރުޝާދު ސާޖިދް** ދަ ސްޓޭޓާ" ކަމަށް ބުނެފައި) ދަ ސްޓޭޓާއިން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމާއި، އަދި އޭގެ ފަހުންވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކުގައި ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ މަރުޙަލާގައި ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކުގައި މިންގަނޑު ގޮތް ނުވަތަ ވަޒަންކުރަންޖެހޭގޮތުގެ އިރުޝާދު ދީފައިވެއެވެ.

31. މިގޮތުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންގެ ތެރެއިން މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢަށް ސީދާ އަސަރުކުރާ ފަދަ ޤާނޫނީކަން ގޮތެއް ނިންމިދާނެކަން ނުދެކޭނަމަ، ސަބަބާއި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކުގައި މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢަށް ސީދާ އަސަރުކުރާފަދަ ގޮތަކަށް މައްސަލަ ނިންމާނަމަ، މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ފުރިހަމައަށް ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމަށް ކަންކަން ނުކުތާތަކަށް، ނުވަތަ ޝަރީޢަތަކާ ނުލައި މައްސަލައިގެ ޙުކުމަކާ ހަމައަށް ވާސިލުވެވޭނެ ކަމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **އިސްމާޢީލް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު** ދަ ސްޓޭޓުގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އަދި ހަމައެއާއެކު، މިއީ ޝަރީޢަތުގެ ކުރީގެ މަރުޙަލާގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ހުށަހެޅުންތަކަށްވާއިރު، މި މަރުޙަލާގައި ގޮތް ނިންމަވަންވާނީ އެންމެ އަޅައިގެން ފެނުނަމަ، މައްސަލަ ބަޔާ އުސޫލުން ދުރުކުރުވުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **އިސްމާޢީލް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު** ދަ ސްޓޭޓްގެ ނިންމުމުން އެނގެއެވެ.

32. ޝަރީޢަތުގެ ކުރިއަށް އަންނަ މަރުޙަލާގައި ޝަރީޢަތުގެ ތެރޭގައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންކަމަށް ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގެ ނަތީޖާއަކީ، ފުރުޞަތު ދީފުރުމާ މުއްދަތުގެ ފަރާތްތަކުގެ އެކަށީގެންވާ ބަދަލުގައި ނުވަތަ ދިރާސާކޮށް ނުކުތާ، މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢު ނުވަތަ ވާޤިޢާތަކާއި ސީދާ ގުޅޭ ކަންކަމުގައި ގޮތް

ކަނޑައެޅިގެންދިޔުންކަމަށާއި، ޝަރީޢަތްކުރުމެއް ނެތި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ނިންމާ ނިންމުންތަކުގެ ތެރޭގައި، ދެ ފަރާތުގެ ދެމެދު ޤާނޫނީ ގޮތުން ޚިޔާލު ތަފާތުވާ ކަންކަމުގައި ގޮތެއް ނިންމިދާނެކަމަށް ނުދެކޭކަމުގައިވެސް **އިސްމާޢީލް އިލްހާމް މުޙައްމަދު** ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.

33. ބަޔާންކުރަނިވި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (3) ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ހުރަހެއް ހުރަހަކާ ދުވެގެން ނިންމާފައިވާ ކަމުގައިވިޔަސް، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުރަހާ ހުރަސްއެޅުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ކަނޑައެޅުމުގައި ބެލުމަށް ބަލަންޖެހޭ މިންގަނޑު ދެ ގޮތް، އެއީ، އެފަދަ ހުރަސްއެޅުމުގެ ދެކެން ނިންމާ ނިންމުންތަކާ މައްސަލައިގެ މަރުޙަލާއަށް ޕްރިލިމިނަރީ ބައިގައި، ވަކިން ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ފަދަ ނިންމުންތަކާކަމާއި، ޝަރީޢަތްކުރުމެއް ނެތި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ނިންމާ ނިންމުންތަކުގެ ތެރޭގައި، ދެ ފަރާތުގެ ދެމެދު ޤާނޫނީ ގޮތުން ޚިޔާލު ތަފާތުވާ ކަންކަމުގައި ގޮތެއް ނިންމިދާނެކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލަކީ، މި މައްސަލައަށްވެސް ތަތުބީޤުކުރެވޭނެ އުސޫލެއްކަމުގައި ދެކެމެވެ.

34. މިކަންކަމުގެ އަލީގައި، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުރަހާ ހުރަސްއެޅުމުގެ ގޮތުގައި ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އުފައްދާފައިވާ ބަހުސަކީ، އެއީ، ކުރިމަތިކުރެވޭ ކުށެއް ނޫންކަމުގެ ނުކުތާ ކުށުގެ ދަޢުވާ އުފުލުމުގެ ބާރު ދައުލަތަށް ނެތްކަމުގެ ނުކުތާ އަދި ކުށުގެ ދަޢުވާކުރުމުގެ ޤާނޫނީ ބާރެއް ދުވެގެން ކުށުގެ ދަޢުވާ އުފުލުމުގެ ބާރު/ޤާނޫނީ ހައިސިއްޔަތު ނެތް ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތު ޤާއިމްކުރެވޭނެތޯ، މި ބަހުސްތަކަކީ، މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން ނިންމަންޖެހޭ ޤާނޫނީ ނުކުތާތަކެއް ކަމުގައިވާތީ، ދަށު ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނީ ބަހުސްތައް ފާހަގަކުރެވޭ މި ކަނޑައަޅަނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 71 ވަނަ މާއްދާއަށް ނަޒަރުކޮށްގެންނެވެ.

35. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ހުށަހެޅުމުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (2) ވަނަ ނަންބަރަށް ރުޖޫޢަކޮށްފައެވެ. އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ "ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ

ހުށަހަޅަންވާނެ ދިފާޢެއް" ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމުގެ ގޮތުގައި ހުށަހެޅިދާނެކަމުގައެވެ. މި މާއްދާގައި ބަޔާންވާ "ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަންވާނެ ދިފާޢެއް" އިތުރަށް ތަފްޞީލުކޮށްދީފައިވަނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާގައެވެ. މި މާއްދާގައި ބަޔާންކުރަނީ ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަން ވާނެ ދިފާޢެއް ކަމަށް ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދިފާޢެއް އޮވެގެން، ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތުން އެ ދިފާޢު ހުށަހަޅަން ބޭނުންވާނަމަ، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން އެ ދިފާޢު ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދޭންވާނެކަމަށެވެ. އާންމު އުސޫލުން، ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަންވާނެ ދިފާޢު ބަޔާންކުރަނީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 60 ވަނަ ބާބުގައެވެ.

36. މި މައްސަލައިގައި ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަންވާނެ ދިފާޢުކަމުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމަކީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 60 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއް ނޫންކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާތީ، އެ ފަރާތްތަކުން ހުށަހަޅާފައިވާ ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަން ވާނެކަމަށް ބަޔާންކުރާ ހުށަހެޅުންތަކަކީ މައްސަލައިގެ ހެކިވަޒަންކޮށް މައުޟޫޢީގޮތުން މައްސަލަ ބެލުމާ ނުލައި އެއާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅޭނެ ކަމެއް ނޫންކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވެއެވެ.[13]

37. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާފައިވާ ހުށަހެޅުންތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މާއްދާތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، ދައުވާކުރުމަށް ހުށަހަޅަންވާނެ ދިފާޢު ހަމައެކަނި ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 60 ވަނަ ބާބަށް މަޙްދޫދުކުރެވޭނެކަމަށް ނުދެކެމެވެ.

38. އެހެނަސް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި ނުކުތާގައި ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމުގެ މައްޗަށް ނަޒަރުކޮށް، ޖުޑިޝަލް މިއާ ގުޅިގެން ދަށު ކޯޓުން ނިންމުމުގައި ޤާނޫނީ ގޮތުން ޚަލަލެއް ނުދެކެމެވެ. އެހެނީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ހުށަހަޅާފައިވާ ހުށަހެޅުންތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، އެކަންކަމާ ހެކިވަޒަންކޮށް

---

[13] އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ ނިންމުމުގެ 3 ވަނަ ފިޤްރާއެވެ.

މައްސޫލިއްޔަތުން މައްސަލަ ބެލުމަކާ ނުލައި އެއާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅޭނެ ކަމެއް ނުވާނެކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވާތީއެވެ.

39. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (2) ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމުގައި، އެ ޤާނޫނުގެ 120 ވަނަ މާއްދާއަށް ރުޖޫޢަވެ، އެ މާއްދާގެ ދަށުން ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 60 ވަނަ ބާބު ފިޔަވައި އެހެން ޤާނޫނީ ނަޒަރުގައި ބަޔާންކުރާ ފަދަ ދިފާޢެއް ނުވަތަ ޤާނޫނީ ދިފާޢެއް އުފެދެވޭތޯ ބެލިނަމަވެސް، މި މައްސަލައިގެ ބަޔާންކުރަނިވި ނަތީޖާއަށް ބަދަލެއް އަންނާނެކަމަކަށް ނުދެކެމެވެ. އެހެނީ، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 71 ވަނަ މާއްދާ އެގޮތުގެ މަތިން އޮތީ، ކުންފުންޏާބެހޭ ޤާނޫނާއި ބަލާފައި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން އުފައްދާ ބަރުސަވީ، **އިސްމާޢީލް އިމްރާޒް މުޙައްމަދު** ޝަރީފާ އަދި **މުޙްސިން ސާލިމް** ޝަރީފާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުގެ ތެރެއިން، މައްސޫލީ ގޮތުން މައްސަލަ ބެލުމަކާ ނުލައި އެއާމެދު ގޮތެއް ކަނޑައެޅޭނެ ކަމުގައި ނުދެކޭތީއެވެ. މިފަދައިން މިދުރާސީ، ފަދަ ގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ މައްޗަށް ދައުވާ ނުކުތުމުގެ ބޭނުމުގެ މައްސަލަ މި ދަރަޖައިގެ ހިސާބުކުރުމުގެ މަގުމަތީގައި ކޯޓުގެ ނިންމުންތަކާއި، މިއީ ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ބަލަންޖެހޭ އެއްޗެއް ބަލާއިރު ކޯޓުގެ ބަރުސާތް އޮންނާނެކަމަށް ނިންމާލެވެ.

40. ދައުލަތުން ކުރާ ދައުވާ ބިނާކޮށްފައިވާ ކުންފުނިން ކޮށްފައިވާ މުޢާމަލާތުގެ މައްސަލަ ކަމަށްވާއިރު، ޝަރުޢީ ފަރުމާވާ އެ ކުންފުނީގެ ހިއްސާދާރުންނާއި، މި ދައުވާ އާއްމުގެ މަސައްކަތް ނުކުތުންތެރިކަން ބޭނުމުގެ މަސައްކަތް ބަލާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހަޅާފައިވަނީ އެއް ކޮންމެ ކަމަކަށްވުރެ، އަދި އެ ކުރުމުގައި ކުންފުނީގެ corporate veil އާ ދުރަށް ނުކުތުމަކާއި، އަދި މި ދައުވާގައި ކުންފުނީގެ ނަމުގައި ފަރުދީ ދައުވާއެއް ކުރުމަށް ޝަރީޢަތުން މައްސަލަ ކަމަށްވާއިރު، މިކަންކަމަކީ ޝަރީޢަތުން ފުރުޞަތު ނިސްބަތްކޮށްފައިވާ ހުށަހެޅުމާއި ކަންކަމެވެ. އެ ހުށަހެޅުމަކީ ގެނެސް ދަށު ކޯޓުން ގޮތް ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކުގައި، ދައުވާގެ 3 (ތިނެއް)

ފަރާތަށް ނިސްބަތްވާގޮތަކަށެވެ. ޝަރުޢުބާން ފަހުމީއާ ގުޅުވައިގެން ނަގާފައިވާ ނުކުތާއަކީވެސް އެ ފަރާތަށް މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ ތެރެއިން ބަހުސްކުރެވުނު ނުކުތާއެއްކަމުން، މި މައްސަލައިގައި ވަކި އިސްތިސްނާއެއްނެތި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ދަށު ކޯޓުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމާ މައުޟޫޢީގޮތުން މައްސަލަ ބެލުމަކާ ނުލައި އެއާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅޭ ކަމެއް ނޫންކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމުމުގައި ޤާނޫނީ ގޯހެއް އޮތްކަމަކަށް ނުދެކެމެވެ.

41. ތިންވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގެ ގޮތުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ހުށަހަޅައި ޖަދަލުކުރާކަމަކީ، މި މައްސަލައިގައި ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ހެކި ހުށަހަޅާފައިނުވާއިރު، ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެވެ. މި ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ބުނެފައިވަނީ މި މައްސަލައިގައި ޝަރީޢަތުން ގޮތެއް ނިންމާފައިވަނީ މަދަނީ މިންގަނޑުން މައްސަލަ ބަލައި ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމާއި، ޝަރީޢަތުގެ ހެކީގެ ހުށަހެޅުންތަކާއި ކަމުގައެވެ.[14]

42. އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ ނިންމުމަށް ބަލާއިރު، މިފަދައިން ކަނޑައެޅިގެން ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމުން ނިންމާފައިވާ ތަނެއް ފެންނާކަށްނެތެވެ. މި ނިންމުމުގައިވަނީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުން ބަލައި ނުގަތުމަށް ނިންމާ، ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކާއި ގޮތް ނިންމުނުކަމުގައެވެ. ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ދި ހުށަހެޅުން ކަންތައްތަކަށް އިޖުރާއަތުގެ، ހުށަހެޅުންތަކާއިދު ގޮތުން ނިންމުމުގެ ބާރު ނިންމުންތަކަށް، އެ ހުށަހެޅުންތަކާއިދު ޤަވާޢިދު ބާރު ނިންމުންތަކާ ހަމައި، މިފަދައިން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކާއިދު ވަކިވަކިން ނިންމުމަކީ، ދަށު ކޯޓުން ފަރާތްތައް ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތަށް ދީފައިވާކަމުގައެވެ.

---

[14] އިސްތިއުނާފު ފޯމުގެ 8.2.1 ނުކުތާ

43. މި މައްސަލައިގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ކުރަ ދައުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ޝަރުޢީ ހެއްކާއި ކަރީނާ ހެކި ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. މި މަރުޙަލާގައި ޝަރީޢަތުން ރިޢާޔަތްކުރާނީ ޖުމްލަ ހެކިތަކުގެ ނަތީޖާއަށެވެ. އަދި ހެކި ވަޒަންކުރާނީ ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ގެންދާން ޙައްޤު އޮތްތޯ ނުވަތަ ނެތްތޯ ކަނޑައެޅުމަށް ފުދޭ މިންވަރަށް ހެކި ހުރިތޯ ބެލުމަށެވެ. އެއީ ތުހުމަތު އުފެދޭ މިންވަރަށް ހެކި ހުރިތޯ ބެލުންކަމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/42,43 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އާއިޝަތު ޒާހިދާ ޝަކޫރު** ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކިބަސްތަކާ ގުޅިގެން ޖަދަލު އުފެދިފައިވާނަމަ، އެކަން ވަޒަންކޮށް، އެއާއެކު ގޮތެއް ކަނޑައަޅާނީ މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ ތެރެއިންނެވެ.

44. އެހެންކަމުން، މި ނުކުތާއަކީ ބަލައިގެން، ގޮތެއް ނިންމަންޖެހޭ ނުކުތާއެއްކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

ނިންމަން ފެންނަ ގޮތް

45. ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން އެފަދައިން ހުރުމުން ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B6/SHN/(629-641-2023)/2025/02 ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން ބާޠިލުކޮށް ސަމާޢަތްކުރުމަށް ކަނޑައަޅައި މި މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމްގެ ރައުޔު

46. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދުގެ ރައުޔަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްމާނިޢު މުޙްސިނުގެ ރައުޔު

47. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދުގެ ރައުޔަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

ޙުކުމް:

ދެންފަހު، ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަކާއި އެހެން ހުރުމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B6/SHN/(629-641-2023)/2025/02 ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން ބާޠިލުކުރާނެ ސަބަބެއްނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މި ޤަޟިއްޔާ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމް ކުރީމެވެ.

މި ޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް

ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުލްވާރިޘު ޙުސައިން